

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายในการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผลเมืองคี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" เพื่อต้องการศึกษาเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างโรงเรียนมัธยมแบบประสมและโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ในจังหวัดพระนคร ระหว่างเพศชายและหญิง และศึกษาสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผลเมืองคี่ต่างกัน ทั้งนี้เพื่อจะได้ใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ตลอดจนขอความร่วมมือจากทางบ้าน และสื่อมวลชนในอันที่จะปลูกฝังความเป็นผลเมืองคี่แก่เยาวชนของชาติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตัวอย่างประชากร ผู้วิจัยได้กำหนดจำนวนโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัย 7 แห่ง เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ 6 แห่ง และโรงเรียนมัธยมแบบประสม 1 แห่ง รวมจำนวนนักเรียนทั้งหมด 400 คน โดยสุ่มตัวอย่างประชากรในทุกโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้

วิธีการดำเนินงานและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผลเมืองคี่ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจำนวน 70 ข้อ และแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนจำนวน 15 ข้อ เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล และเพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผลเมืองคี่ของนักเรียนขึ้นอยู่กับหลักสูตร เพศของนักเรียนหรือไม่ ผู้วิจัยจึงใช้การทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างควยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิด 2 ตัวประกอบ (Analysis of Variance: Two Factor Designs) แล้วเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มย่อยควยวิธีของคินคิน (Duncan's New Multiple Range Test)

เพื่อศึกษาคุณภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนกลุ่มสูง และกลุ่มต่ำ ผู้วิจัยได้หาค่าคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม แล้ววิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามคิดเป็นร้อยละในแต่ละข้อ นำเสนอผลการวิจัยในรูปตารางเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มสูงและ

กลุ่มต่ำ และแบ่งแยกตามเพศและโรงเรียนชาย

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองคิ
ของนักเรียน โดยส่วนรวม โดยศึกษาคำตอบที่ถูกต้องในแต่ละเรื่องเป็นร้อยละและเสนอในรูปแบบ
ตาราง

สรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนหญิงในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองคิ โดยเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนชายโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ และนักเรียนหญิงโรงเรียนมัธยมแบบประสม ซึ่งนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ นั้นมีความรู้ความเข้าใจโดยเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน
2. สภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน

2.1 อาชีพของบิดามารดา

- 2.1.1 บิดาของนักเรียนทั้งกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ ส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการ สำหรับมารดาของนักเรียนในกลุ่มสูงส่วนใหญ่มีอาชีพแม่บ้าน แต่มารดาของนักเรียนกลุ่มต่ำส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย
- 2.1.2 บิดาของนักเรียนหญิงโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการและค้าขาย รองลงมาคือรับจ้าง ซึ่งคล้ายคลึงกับกลุ่มอื่น ๆ สำหรับจำนวนมารดาของนักเรียนหญิงในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญส่วนใหญ่มีอาชีพแม่บ้าน และรองลงมาคือค้าขาย ซึ่งคล้ายคลึงกับนักเรียนหญิงโรงเรียนมัธยมแบบประสม

2.2 ระดับการศึกษาของบิดามารดา

- 2.2.1 บิดาของนักเรียนในกลุ่มสูงส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา มากกว่าบิดาของนักเรียนกลุ่มต่ำ ส่วนมารดาของนักเรียนทั้งกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา ในจำนวนใกล้เคียงกัน แต่ถาพิจารณาจำนวนมารดาที่จบชั้นมัธยมศึกษา มารดาของกลุ่มสูงมีจำนวนสูงกว่าเล็กน้อย
- 2.2.2 บิดาของนักเรียนหญิงโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ส่วนใหญ่

จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ เล็กน้อย สำหรับ
 มารดาของนักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ส่วนใหญ่
 แม้จะได้รับการศึกษาจบชั้นประถมศึกษา เช่นเดียวกับกลุ่มอื่น ๆ แต่
 เมื่อพิจารณาจำนวนมารดาซึ่งจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาแล้ว
 ปรากฏว่ามารดาของนักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญเป็น
 จำนวนสูงกว่า

2.3 จำนวนพี่น้อง

- 2.3.1 จำนวนพี่น้องของนักเรียนทั้งกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ ส่วนใหญ่มีพี่น้อง
 3 - 5 คน และเมื่อเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนที่มีพี่น้องตั้งแต่
 6 คนขึ้นไปแล้ว ปรากฏว่ากลุ่มต่ำมีจำนวนมากกว่ากลุ่มสูง
- 2.3.2 แม้จำนวนนักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญส่วนใหญ่มี
 จำนวนพี่น้อง 3 - 5 คน เช่นเดียวกับกลุ่มอื่น ๆ แต่เมื่อเปรียบเทียบ
 จำนวนแล้ว จะเห็นว่านักเรียน ซึ่งมีจำนวนพี่น้อง 3 - 5 คน
 ยังน้อยกว่านักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมแบบประสม และนักเรียน
 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ในขณะที่นักเรียนชาย โรงเรียน
 มัธยมศึกษาสายสามัญและโรงเรียนมัธยมแบบประสมซึ่งมีจำนวน
 พี่น้องตั้งแต่ 6 คนขึ้นไปมีจำนวนสูงกว่า

2.4 สถานะทางการสมรสของบิดามารดา

- 2.4.1 นักเรียนทั้งกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำส่วนใหญ่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน ที่แยก
 กันอยู่ในกลุ่มต่ำมีมากกว่ากลุ่มสูง นอกจากนั้นที่เหลือก็ไม่ต่างกัน
 มากนัก
- 2.4.2 แม้นักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ส่วนใหญ่บิดามารดา
 อยู่ด้วยกัน เช่นเดียวกับนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ แต่เมื่อเปรียบเทียบจำนวน
 แล้ว ปรากฏว่าจำนวนบิดามารดาของนักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยม
 ศึกษาสายสามัญซึ่งอยู่ด้วยกันมีมากกว่า บิดามารดาของนักเรียน
 ชายและหญิง โรงเรียนมัธยมแบบประสม นอกจากนี้จำนวนบิดา
 มารดาแยกกันอยู่ก็ยังมีน้อยกว่ากลุ่มนักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยม
 แบบประสมด้วย

2.5 ที่พักอาศัยอยู่ในปัจจุบัน

2.5.1 แม่นักเรียนทั้งกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่กับบิดามารดา แต่นักเรียนในกลุ่มต่ำอาศัยอยู่กับญาติหรือคนรู้จักมากกว่ากลุ่มสูง ในขณะที่กลุ่มสูงนั้นอาศัยอยู่หอพักมากกว่ากลุ่มต่ำ

2.5.2 แม้จำนวนนักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่กับบิดามารดา เช่นเดียวกับกลุ่มอื่น ๆ แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจำนวนแล้ว ปรากฏว่าจำนวนนักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ซึ่งอาศัยอยู่กับบิดามารดามีมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่นักเรียนหญิงและชายในโรงเรียนมัธยมแบบประสมอาศัยอยู่กับญาติ หรือคนรู้จักมากกว่านักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ

2.6 บริเวณที่พักอาศัย

2.6.1 นักเรียนในกลุ่มสูงส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในย่านการค้าที่มีผู้คนหนาแน่น สำหรับนักเรียนในกลุ่มต่ำส่วนใหญ่อาศัยอยู่บริเวณที่มีบ้านเรือนแออัด

2.6.2 นักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในย่านการค้าที่มีผู้คนหนาแน่น ในขณะที่นักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่บริเวณที่มีบ้านเรือนแออัด

2.7 อุปกรณ์เพื่อความรุ้และความเพลึกเพลิน

2.7.1 นักเรียนทั้งกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำมีอุปกรณ์เพื่อความรุ้และความเพลึกเพลินที่คล้ายคลึงกันคือ ส่วนใหญ่จะมีวิทยุ และโทรทัศน์ และทั้งในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำมีเพียงร้อยละ 0.87 และ 1.19 ตามลำดับที่ไม่มีอุปกรณ์เพื่อความรุ้และความเพลึกเพลินเลย

2.7.2 นักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญส่วนใหญ่มีอุปกรณ์เพื่อความรุ้และความเพลึกเพลินที่คล้ายคลึงกันกับกลุ่มอื่นคือ ส่วนใหญ่จะมีโทรทัศน์และวิทยุ

2.8 การปกครองภายในครอบครัว

2.8.1 การตัดสินใจภายในครอบครัว

2.8.1.1 ครอบครัวของนักเรียนทั้งกลุ่มสูงและกลุ่มค่าส่วนใหญ่ สมาชิกทุก ๆ คนร่วมกันตัดสินใจภายในครอบครัว แต่เมื่อพิจารณาจำนวนในลักษณะดังกล่าวปรากฏว่า ในกลุ่มสูงมีจำนวนสูงกว่าเล็กน้อย

2.8.1.2 ครอบครัวของนักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญส่วนใหญ่จะเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมกันตัดสินใจ มีจำนวนสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ

2.8.2 การคบเพื่อนและเพื่อนต่างเพศ

2.8.2.1 นักเรียนทั้งกลุ่มสูงและกลุ่มค่าส่วนใหญ่ผู้ปกครองยอมให้ คบเพื่อนหรือเพื่อนต่างเพศ โดยมีผู้ปกครองดูแลให้ค่า ปรึกษาแต่เมื่อเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนในลักษณะดังกล่าว ปรากฏว่ากลุ่มสูงมีจำนวนสูงกว่า ขณะเดียวกันในกลุ่มค่า ผู้ปกครองปล่อยให้เสรีภาพในการคบเพื่อนและเพื่อนต่าง เพศมากกว่ากลุ่มสูง

2.8.2.2 นักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญส่วนใหญ่ผู้ ปกครองยอมให้คบเพื่อนและเพื่อนต่างเพศ โดยมีผู้ ปกครองดูแลให้ค่าปรึกษา แต่เมื่อเปรียบเทียบจำนวนนักเรียน ในลักษณะดังกล่าวปรากฏว่านักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยม ศึกษาที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ขณะเดียวกันนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ผู้ปกครองปล่อยให้เสรีภาพในการคบเพื่อนหรือเพื่อน ต่างเพศสูงกว่า

2.8.3 สิทธิในการใช้จ่ายเงิน

2.8.3.1 นักเรียนทั้งในกลุ่มสูงและกลุ่มค่า ส่วนใหญ่จะมีสิทธิใน การใช้จ่ายเงินในวงเงินที่กำหนดให้แต่เมื่อพิจารณา

จำนวนนักเรียนในลักษณะดังกล่าวปรากฏว่ากลุ่มต่ำ
มีจำนวนสูงกว่าเล็กน้อย

- 2.8.3.2 แม้นักเรียนหญิงในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญส่วนใหญ่
จะมีสิทธิในการใช้จ่ายเงินในวงเงินที่กำหนดให้ แต่เมื่อ
พิจารณาจำนวนนักเรียนในลักษณะดังกล่าว ปรากฏว่า
นักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญมีจำนวนสูง
กว่ากลุ่มอื่น ๆ

2.9 การใช้เวลาว่าง

- 2.9.1 นักเรียนทั้งกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ ส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างในการฟังวิทยุ
คูโทรทัศน์ และเมื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนเกี่ยวกับการใช้เวลา
ในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานบ้าน ปรากฏว่า
กลุ่มสูงมีจำนวนสูงกว่า
- 2.9.2 นักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ส่วนใหญ่จะใช้เวลา
ว่างในการฟังวิทยุ คูโทรทัศน์ รองลงมาทำงานบ้านเช่นเดียวกับ
นักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ยกเว้น มีนักเรียนชายโรงเรียนมัธยมศึกษา
สายสามัญเท่านั้นที่ใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ในการฟังวิทยุ คูโทรทัศน์
แต่รองลงมาจะใช้เวลาว่างในการพักผ่อน

3. ในการวิเคราะห์ค่าคอมที่ดู จากการทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็น
พลเมืองดีในเรื่องต่าง ๆ โดยสวนรวมนักเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป มีความรู้ความเข้าใจที่
ถูกต้องตามเกณฑ์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีที่ใช้ในการวิจัยนี้ แต่มีบางเรื่องที่นักเรียนยังมี
ความรู้ความเข้าใจจำนวนน้อย ได้แก่เรื่อง

การยึดมั่นในคุณค่าของความเป็นพลเมืองดีมีเพียงร้อยละ 55.25

เหตุผลในการนับถือศาสนา มีเพียงร้อยละ 58.25

การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมีเพียงร้อยละ 61.50

การตระหนักถึงคุณค่าของชนบประเพณีและวัฒนธรรมไทยมี
เพียงร้อยละ 63.25

การทำนุบำรุงรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียนมีเพียงร้อยละ 63.25

การรักษาชื่อเสียงของโรงเรียนมีเพียงร้อยละ 60.50

การรักษาสาธารณสมบัติมีเพียงร้อยละ 63.50

ฐานะของพระมหากษัตริย์ในระบบประชาธิปไตย มีเพียงร้อยละ 56.75

อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อปรากฏผลการวิจัยดังนี้ อาจกล่าวได้ว่าหลักสูตร หรือเพศ มิได้ทำให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนแตกต่างกันตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับความเพียงกลุ่มเดียว คือกลุ่มนักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญเท่านั้นที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี โดยเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉลี่ยไม่ได้แตกต่างกัน แต่จากการศึกษาสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ กับนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ แล้ว ผู้วิจัยคาดว่าอาจจะเป็นเพราะสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญมีแนวโน้มที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน ได้ดีกว่ากลุ่มอื่น ทั้งนี้จากการวิจัยแม้จะพบว่าในเรื่องอาชีพของบิดามารดาจะมีอาชีพคล้ายคลึงกันทุกกลุ่มก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาปัจจัยอื่น ก็มีแนวโน้มที่จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง เช่นในเรื่องบริเวณที่พักอาศัย นักเรียนหญิงสายสามัญศึกษาส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่บริเวณย่านการค้าที่มีผู้คนหนาแน่น ในขณะที่นักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่บริเวณบ้านเรือนแออัด การที่อาศัยอยู่ในบริเวณย่านการค้าซึ่งเป็นแหล่งที่มีการติดต่อค้าขาย มีสาธารณูปโภค การสื่อสารคมนาคม เป็นไปอย่างกว้างขวาง นักเรียนที่อาศัยอยู่บริเวณนั้นย่อมมีโอกาสได้พบเห็นและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากความเจริญก้าวหน้า ทำให้เกิดความเฉลียวฉลาด มีโอกาสที่จะนำเอาความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้มากกว่า ประกอบกับระดับการศึกษาของบิดามารดาที่จวระดับมัธยมศึกษา ก็

มีจำนวนสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ผู้วิจัยคาดว่าคงจะช่วยให้การอบรมส่งเสริมแนะนำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ในทางตรงข้ามผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีบ้านเรือนแออัดมีความยากลำบากในการดำรงชีวิต สาธารณูปโภคไม่เพียงพอแก่ความต้องการ มีการทะเลาะวิวาท แกร่งแย่งกัน ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอด และจากการวิจัยของกรมตำรวจ¹ ก็พบว่าบริเวณสถานเช่นนี้เป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดสภาพของอาชญากรรมสูงที่สุด ฉะนั้นนักเรียนที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ต้องจำใจอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี หากไม่ได้รับการแนะนำให้ถูกต้อง ก็อาจจะมีแนวโน้มรับเอาความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูก มายึดถือเป็นแบบแผนในการปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมได้

เมื่อพิจารณาจำนวนพี่น้องของนักเรียนหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญกับกลุ่มอื่น ๆ นั้น แม้จะพบว่าจำนวนทุกกลุ่มส่วนใหญ่มีพี่น้อง 3 - 5 คน เช่นเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาจำนวนแล้วก็พบว่าจำนวนน้อยกว่ากลุ่มอื่น อันที่จริงจำนวนพี่น้องของนักเรียนก็น่าจะเป็นอุปสรรค โดยตรงในการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน ถ้าหากฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดาตลอดจนความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูบุตร เป็นไปอย่างทั่วถึงและให้ความอบอุ่นแก่เด็กเพียงพอก็ไม่เกิดปัญหา แต่จำนวนที่มีสมาชิกมากเกินไป และเด็กแต่ละคนได้รับความรักไม่เท่ากัน เด็กได้เห็นความเหลื่อมล้ำค่าสูงมาตั้งแต่เด็ก ก็อาจจะเกิดความรู้สึกมีปมค้อย และกลายเป็นคนเจ้าคิดเจ้าแค้นได้² ฉะนั้นบทบาทของบิดามารดาในการปกครอง และความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในบ้านจึงเป็นเรื่องที่นำให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง และตามทัศนะของนักจิตวิทยาวิเคราะห์³

¹ กองวิจัยและวางแผน กรมตำรวจ, สภาพและสาเหตุของอาชญากรรม (เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม" : สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ, 2512), หน้า 7.

² นาฏเจลิยา สุมาวงศ์, วัยรุ่น (พิมพ์ครั้งที่สอง, ธนบุรี : โรงพิมพ์บรรหาร, 2505), หน้า 48.

³ Lowell Juilliard Carr, Delinquency Control (New York : Harper and Brothers, 1941), p p. 69 - 73.

ก็ได้อธิบายถึงความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "ปัญหาเด็กเกเรมักจะเกิดจากสภาวะความเป็นอยู่และ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวไม่ราบรื่น ทำให้เด็กเกิดความท้อแท้ ผิดหวัง และกระทบกระเทือนต่ออารมณ์ ทำให้เด็กกลายเป็นคนเกเรไปในที่สุด" จากการวิจัยในสถานสภาพครอบครัวและการปกครองภายในครอบครัวของนักเรียน ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองก็ต่างกัน ผู้วิจัยพบว่ามีแนวโน้มที่จะสอดคล้องกับทฤษฎีนี้ด้วย ทั้งนี้เพราะโดยทั่วไป เด็กที่มีบิดามารดาอยู่ด้วยกัน ย่อมจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น และมีความปลอดภัยมากกว่าที่มีบิดามารดา ต้องแยกกันอยู่ในบางสภาพเด็กบางคนต้องอาศัยอยู่กับญาติหรือคนรู้จักอาจจะมีความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าจะแสดงความคิดเห็น หรือขอ คำแนะนำปรึกษาเท่าที่ควร และการดูแลเอาใจใส่ของญาติหรือคนรู้จัก ก็คงจะไม่มีความเท่าเทียมกับบิดามารดาที่แท้จริงได้ และถ้าครอบครัวใดมีบิดามารดาหรือผู้ปกครองเปิดโอกาสให้เด็กได้ร่วมตัดสินใจหาร่วมกับทุกคนก็จะช่วยให้เด็กได้มีโอกาสฝึกฝนและรู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา และเด็กจะได้ตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทความรับผิดชอบของตนในฐานะที่เป็นสมาชิกครอบครัวคนหนึ่ง อันจะก่อให้เกิดผลดีในการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองได้อย่างแท้จริงประการหนึ่ง⁴ นอกจากนี้เด็กเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่กำลังอยู่ในวัยรุ่น ในการเลือกคบเพื่อนมักจะเลือกด้วยความพอใจมากกว่าเหตุผล⁵ ฉะนั้นการที่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครองปล่อยให้มีความพอใจมากเกินไป ไม่มีการแนะนำดูแลเอาใจใส่เด็กอาจทำให้เด็กคบเพื่อนที่ไม่ดี ซึ่งเด็กอาจจะได้รับความรู้ความเข้าใจไปในทางที่ผิด และจะเป็นหนทางไปสู่การประพฤติปฏิบัติในทางที่เสื่อมเสียได้ง่าย แต่ถ้าบิดามารดาหรือผู้ปกครองให้คำปรึกษาแนะนำในเรื่องนี้แล้ว จะทำให้เด็กมีเหตุผลในการคบเพื่อนมากขึ้น จากการวิจัยของ Charles Douglass Cary⁶ ก็พบว่า

⁴ C.H.W. Pullen, Building Citizenship (Boston : Allyn and Bacon, Inc., 1959). p. 209.

⁵ นาฏเฉลียว สุมาวงศ์, เรื่องเดิม, หน้า 34.

⁶ Charles Douglass Cary, loc. cit.

การจัดการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของรัสเซียนั้น รัฐบาลก็ได้ตระหนักถึงอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนอย่างมาก จึงพยายามที่จะกำหนดให้เด็กในกลุ่มที่มีลักษณะเป็นผู้นำมีพฤติกรรมไปในทางที่ผู้ใหญ่ต้องการ ทั้งนี้เพื่อจะให้เด็กเรียนส่วนใหญ่ซึ่งชอบเอาอย่างจะได้ปฏิบัติตามไปในทางที่ผู้ใหญ่เห็นว่าดีด้วย นอกจากบิคารมารคาหรือผู้ปกครองจะต้องเอาใจใส่ดูแลในเรื่องดังกล่าวแล้ว ในเรื่องการกำหนดความรับผิดชอบเกี่ยวกับการใช้จ่ายก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ต้องจะได้ฝึกให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะพลเมืองดีจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัดและระมัดระวัง การที่ให้นักเรียนมีสิทธิในการใช้จ่ายในวงเงินที่กำหนดก็จะช่วยให้เด็กมีโอกาสฝึกในเรื่องนี้ได้

ในเรื่องต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ จากการวิจัยพบว่าจำนวนนักเรียนหญิงโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญมีแนวโน้มที่จะได้รับการอบรมดูแลจากบิคารมารคาหรือผู้ปกครองได้เหมาะสมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ฉะนั้นปัจจัยเหล่านี้อาจจะช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนในกลุ่มนี้ได้

มีข้อสงสัยเกี่ยวกับการใช้เวลาว่างของนักเรียน จากการวิจัยจะเห็นว่าทุกกลุ่มจะใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ในการฟังวิทยุ คุโรทซ์สันเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากการวิจัยนี้มิได้ครอบคลุมไปถึงลักษณะของรายการหรือระยะเวลาที่ใช้ในการฟังวิทยุ คุโรทซ์สันว่าแต่ละกลุ่มแตกต่างกันมากน้อยเพียงไร จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าการใช้เวลาว่างของเด็กกลุ่มใดจะมีความเหมาะสมมากกว่ากัน

ในอุดมคตินั้นพลเมืองดีควรมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหน้าที่ของพลเมืองดี 100% ซึ่งตามความเป็นจริงจะมีโอกาสเป็นไปได้น้อยมาก แต่ในการวิจัยครั้งนี้จะเห็นว่าในเรื่องส่วนใหญ่ที่นักเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกตามเกณฑ์พลเมืองดีที่ใช้ในการวิจัยนี้ แต่ยังมีบางเรื่องมีน้อยกว่าร้อยละ 70 ได้แก่ เรื่องการยึดมั่นในคุณค่าของความ เป็นพลเมืองดี เหตุผลในการนับถือศาสนา การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม การตระหนักถึงคุณค่าของชนบประเพณีและวัฒนธรรมไทย การทำนุบำรุงรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน การรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน การรักษาสถาพรณสมบัติ และฐานะของพระมหากษัตริย์

ในระบบประชาธิปไตย ทั้งนี้จะเป็นเพราะนักเรียนได้รับความรู้และการฝึกฝนอบรม จากทางบ้านและโรงเรียนในเรื่องเหล่านี้ยังไม่เพียงพอ หรืออาจจะเป็นเพราะความ สัมพันธ์ระหว่างความรู้ที่ได้รับและการที่นักเรียนได้พบเห็นจริงในชีวิตประจำวันทำให้นักเรียน เกิดความไม่แน่ใจ ดังเช่นเรื่องความยึดมั่นในคุณค่าของความเป็นพลเมืองดี ในการตอบ คำถามที่ว่า ถ้ามีค่ากล่าวหาว่า "ถ้าปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีอยู่เสมอย่อมถูกผู้อื่นเอาเปรียบได้" นักเรียนร้อยละ 18.50 ตอบว่าเห็นควย เพราะคนอื่นอิจฉาและหาทางกลั่นแกล้ง ร้อยละ 10.00 ไม่เห็นควย เพราะบางครั้งพลเมืองดีเป็นผู้เอาเปรียบผู้อื่น ร้อยละ 55.25 ไม่ เห็นควยเพราะพลเมืองดียอมมีคนที่ใคร่นับถือและร้อยละ 16.25 เห็นควยเพราะเคย ประสบกับตนเอง จะเห็นได้ว่าเกือบครึ่งหนึ่งที่ยังไม่ค่อยจะมีความมั่นใจในคุณค่าของความเป็นพลเมืองดี

นอกจากนี้จากการศึกษาความคิดเห็นทั่วไปของนักเรียนทั้งหมด พบว่านักเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ 72.25 เห็นว่าความรู้ความเข้าใจ และการฝึกฝนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ที่ได้รับจากทางโรงเรียนนั้นเพียงพอแล้ว แต่ยังมีจำนวนถึงร้อยละ 27.75 เห็นว่ายังไม่ เพียงพอ เพราะต้องการที่จะได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องการปกครอง โดยทั่วไป ประเพณี วัฒนธรรม มารยาท และการวางตนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง มารยาทและการวางตนในสังคม นักเรียนต้องการให้เน้นการฝึกฝนปฏิบัติจริงมากกว่า ที่จะเรียนเนื้อหาวิชาเพียงอย่างเดียว และนักเรียนจำนวนถึงร้อยละ 50.25 เห็นว่า ส่วนใหญ่ได้รับความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับพลเมืองดีจากทางโรงเรียน ที่ เหลือคือร้อยละ 16 และ 18.75 เห็นว่าส่วนใหญ่ได้รับจากชุมนุมชนทางบ้านและเพื่อน ๆ ตามลำดับ ซึ่งขอคนพบนี้ตรงกับ Gibson⁸ กล่าวไว้ว่า "บ้าน โรงเรียน เพื่อน ๆ และชุมนุมชน มีส่วนที่จะช่วยปลูกฝังทัศนคติ ความรู้ความเข้าใจและฝึกฝนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีแก่เด็กได้"

8

John S. Gibson, "Needed : A Revolution in Civic Education,"

The Bullitin of the National Association of Secondary SchoolPrincipal, (May, 1969), p. 53.

ฉะนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า น่าจะมีการร่วมมือกันช่วยฝึกฝนให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจและเห็นคุณค่าในสิ่งเหล่านี้ได้ดียิ่งขึ้น โดยที่ทางบ้าน โรงเรียน ชุมชน ควร จะร่วมมือกัน จัดสภาพแวดล้อมและโอกาสที่เด็กจะได้นำเอาความรู้ความเข้าใจมาปฏิบัติ จริง โดยมีครู ผู้ปกครอง ให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ถ้ามีสิ่งใดที่ผิดพลาด หรือมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่เด็ก หรือส่วนรวม ก็จะได้แก้ไขได้ทันที่ท่วงที ก่อนที่จะติดเป็นนิสัย เมื่อเป็นผู้ใหญ่ต่อไป ในที่นี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางในการ ปฏิบัติความรู้ความเข้าใจและทักษะเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองที่ดีดังนี้ คือ

ข้อเสนอแนะสำหรับทางบ้าน

บ้านเป็นสถาบันแรกที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเด็ก มีอิทธิพลต่อรากฐานของ บุคลิกภาพ ทักษะ ความรู้ความเข้าใจของเด็ก ฉะนั้นเพื่อปลูกฝังทัศนคติและความรู้ ความเข้าใจที่ดีแก่เด็กในอันที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีความสุข โดยมีบ้านเป็นแหล่งฝึกปฏิบัติ (laboratory) เบื้องต้น บิดามารดาหรือผู้ปกครองควรคำนึง ถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. บิดามารดาเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก ทำหน้าที่ให้ความรักอบอุ่น เอาใจใส่ ดูแลเกี่ยวกับสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ แก่บุตร โดยทั่วถึงและทักทายกัน
2. ในการปกครองควรให้สิทธิเสรีภาพแก่เด็กให้เหมาะสมกับวัยของแต่ละคน การ ให้สมาชิกทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัวจะทำให้เด็ก มีความรู้สึกมั่นใจในตนเอง และรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจด้วยตนเอง
3. มอบหมายงานให้สมาชิกร่วมกันรับผิดชอบ ให้รู้จักทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริม ความสามัคคี โดยมีผู้ปกครองให้ความช่วยเหลือแนะนำ
4. ในการอบรมเรื่องกิจกรรมร่ายท วิชานธรรมต่าง ๆ เป็นเรื่องที่ทางบ้าน จะช่วยฝึกฝนอบรมได้มาก เช่นในเรื่องการรับประทานอาหาร การแต่งกาย เป็นต้น บิดามารดาไม่ควรจะปล่อยให้ปล่อยปละละเลย หรือถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ถ้าเด็กปฏิบัติตน ไม่ถูกต้องควรจะต้องหาทางแก้ไขตั้งแต่วัยเด็กไม่ควรจะเข้มงวด หรือจู้จุกจิกเกินไป ควรใช้เหตุผลในการว่ากล่าวตักเตือนมากกว่าที่จะใช้คำพูดบังคับขู่เข็ญ

5. ควรส่งเสริมความก้าวหน้าของเด็กไปในทางที่ถูกต้อง และเหมาะสมตามความถนัดและความสนใจของเด็ก

ข้อเสนอแนะสำหรับทางโรงเรียน

เนื่องจากเด็กจะเรียนรู้ได้อย่างมากจากสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ และเด็กจะต้องใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนวันหนึ่ง ๆ หลายชั่วโมง ฉะนั้นโรงเรียนก็ควรจัดสภาพแวดล้อมทางโรงเรียนซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในสถานต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. การบริหารงานของโรงเรียนแบบประชาธิปไตย ครูใหญ่ซึ่งเป็นหัวหน้าในการบริหารงานของโรงเรียน ควรยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ย่อย มีความเห็นอกเห็นใจ สนับสนุนยกย่องผู้ย่อยในเมื่อทำความดีความชอบ เพื่อเป็นตัวอย่างในการปกครองที่ค้ำแก่นักเรียน

2. ให้ความสนับสนุนในการจัดกิจกรรมของนักเรียน มีบริการทางสถานศึกษาที่เพียงพอ จัดให้ครูเป็นผู้ดูแลให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ฝึกให้นักเรียนมีโอกาสรับผิดชอบในสิทธิหน้าที่ของตน การทำงานร่วมกันและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

3. จัดบริการทางด้านสุขภาพอนามัยให้แก่แก่นักเรียน เช่นบริการห้องพยาบาลสำหรับการเจ็บป่วยเล็กน้อย บริการจัดอาหารกลางวันแก่นักเรียน ซึ่งจะช่วยให้แก่นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าประโยชน์ถูกสุขลักษณะโดยเพียงพอและประหยัด โรงเรียนควรถือโอกาสอบรมมรรยาทในการรับประทานอาหารแก่นักเรียน ตลอดจนสร้างนิสัยให้นักเรียนได้รู้จักรับประทานอาหารที่มีคุณค่าประโยชน์แก่ร่างกาย และควบคุม ดูแลในเรื่องการรักษาความสะอาดด้วย เช่นการล้างมือก่อนรับประทานอาหาร การช่วยกันรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นห้องเรียน ห้องอาหาร ห้องน้ำ หรือสนามหญ้า การจัดเวรนักเรียนช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดควรจะทำอย่างจริงจัง

4. การจัดบริการห้องสมุด การที่โรงเรียนมีห้องสมุด ซึ่งเป็นแหล่งสะสมความรู้ และมีครูคอยแนะนำฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักใช้ห้องสมุด จะช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและช่วยให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวาง เฉลียวฉลาดยิ่งขึ้น

5. การรักษาวินัยของโรงเรียน จะช่วยฝึกให้นักเรียนรู้จักปกครองตนเอง

ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน วินัยจะเป็นอำนาจที่รักษาความเป็นธรรม แก่ทุกคนเป็นเครื่องยืนยันสิทธิเสรีภาพ ของนักเรียน ทำให้นักเรียนได้รู้จักควบคุมตนเอง เมื่ออยู่ในโรงเรียนนักเรียนก็มีวินัยเป็นเครื่องควบคุมความประพฤติ แต่เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในฐานะสมาชิกของสังคมก็ควรจะมีกฎหมายเป็นเครื่องควบคุมความประพฤติ ฉะนั้น การฝึกให้นักเรียนรู้จักรักษาระเบียบวินัยในโรงเรียน ก็เท่ากับว่าเป็นการเตรียมตัวสำหรับการดำเนินชีวิตเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ให้นักเรียนได้รู้จักรับผิดชอบต่อสิทธิ เสรีภาพในขอบเขตที่เหมาะสมนั่นเอง

ข้อเสนอแนะสำหรับครูอาจารย์

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญถ่ายทอด ฝึกฝนอบรมความเป็นพลเมืองดีแก่เด็ก และ Dr. Hary Bard ก็ได้กล่าวไว้ว่า "การให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีให้เด็กคุณค่างจริง ๆ จะต้องมีภาระกระทำ ถ้าไม่มีการกระทำหรือปฏิบัติจริง ๆ แล้ว การสอนที่พยายามให้เกิดความเป็นพลเมืองดีก็จะไม่เกิดผลใด" ฉะนั้นในการที่จะปลูกฝังทัศนคติ ความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนทักษะเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีแก่เด็ก ให้โดยบรรลุวัตถุประสงค์ ครูสังคมศึกษาสมควรจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ในการจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียน เพื่อปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้เด็กนั้น Kenworthy กล่าวว่า ตามอุดมการณ์ของสังคมศึกษาหรือห้องปฏิบัติการ จะต้อง มีลักษณะคล้ายคลึงกับบ้าน ส่งเสริมให้เกิดความอบอุ่นและรู้สึกว่ามีความสัมพันธ์มีมิตรภาพ โดยมีครูเป็นผู้แนะนำด้วยความเห็นอกเห็นใจ ฉะนั้นเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกไว้วางใจและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ครูควรจะเป็นโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม กิจกรรมการเรียนการสอนและสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นต่องานปัญหาโดยใช้เหตุผลได้ และครูก็ต้องยอมรับความคิดเห็นที่ดีของนักเรียนบ้าง

2. การสอนของครูในบางเรื่อง เช่น เรื่องการปกครอง การเมือง ถ้าครูไม่มีความมั่นใจในเรื่องที่สอน ก็ควรจะได้ค้นคว้าศึกษาจากหนังสือหรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะเสียก่อน หรืออาจจะเชิญวิทยากรที่มีความรู้เฉพาะในแต่ละเรื่องมาบรรยายให้ความรู้แก่เด็กโดยตรงเป็นครั้งคราวก็จะช่วยให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจได้ดี และ

ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและโรงเรียนอีกด้วย

3. ในบางครั้งการนำเอาแหล่งความรู้จากชุมชนมาใช้ก็อาจจะไม่สะดวกเหมือนกับที่จะพานักเรียนไปสู่ชุมชน ฉะนั้นเพื่อความเหมาะสมในบางครั้งครูจึงควรจะได้จัดทัศนศึกษาพานักเรียนไปสังเกตหรือร่วมในกิจกรรมของชุมชนเพื่อจะได้ศึกษาหรือร่วมปฏิบัติจริง ๆ ได้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ได้ดีขึ้น เช่นการสังเกตการเลือกตั้ง การเข้าสังเกตการอภิปรายของรัฐสภา ตลอดจนการร่วมประกอบพิธีในวันสำคัญทางศาสนา เทศกาลต่าง ๆ โดยมีบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นผู้อภิปรายแนะนำชี้ให้เห็นความสำคัญ คุณค่าของชนบประเพณีนั้น ๆ

4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การจัดตั้งสถานักเรียน ชมรมวิชาการต่าง ๆ จะมีส่วนช่วยในการ ฝึกฝนความเป็นพลเมืองคึกแก่นักเรียนได้มาก ดังเช่น William Tamburrino⁹ ได้ศึกษาการจัดโปรแกรมประสบการณ์เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองคึกของ Patterson High School ในรัฐแมริแลนด์ พบว่าเพื่อมีการจัดกิจกรรมสถานักเรียนแล้วปรากฏว่านักเรียนส่วนใหญ่กว่า 90% ขึ้นไป มีความรู้ความสามารถในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ นอกจากนี้นักเรียนยังมีความสนใจในกิจกรรมของส่วนรวม โดยการเสนอเรื่องราวอันเป็นประโยชน์แก่การแก้ไขปัญหาของชุมชนต่อรัฐบาลอีกด้วย นอกจากนี้การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่นนี้นักเรียนจะได้ฝึกฝนความรับผิดชอบในการให้สิทธิหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของชมรมและฝึกการทำงานร่วมกับคนอื่นอีกด้วย

5. ในปัจจุบันสื่อมวลชนโดยเฉพาะวิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการเผยแพร่ข่าว ฉะนั้นครูควรใช้สื่อมวลชนให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษาเพื่อปลูกฝังความเป็นพลเมืองคึก อาจจะนำเอาหัวข้อข่าวเรื่องราวที่น่าสนใจ มาให้นักเรียนอภิปราย

9

William Tamburrino, "Citizenship Education," Social Studies, Vol LVII, No. 6, (November, 1966), p.p.245 - 248.

แสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน ก็จะช่วยฝึกการเป็นผู้พูด และผู้ฟังที่ดี ทำให้เด็กมีความกล้า ในการปรากฏตัวต่อสาธารณชน และครูก็ควรที่จะเลือกโปรแกรมดี ๆ ให้นักเรียนติดตาม เพื่อศึกษาหาความรู้ต่อไปด้วย ซึ่งจะช่วยให้เด็กเป็นผู้นสนใจติดตามเหตุการณ์ความ เคลื่อนไหวของสังคม จนติดเป็นนิสัยได้

6. ในการที่จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาความรู้ความเข้าใจและฝึกฝนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองก็ให้โดยดลนั้น ครูควรจะได้รู้ถึงพื้นฐานทางบ้านของนักเรียนด้วย โดยเหตุนี้ครู ควรติดต่อสัมพันธ์กับผู้นปกครองเพื่อขอความร่วมมือในอันที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าของนักเรียนด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับสื่อมวลชน

จากข้อค้นพบนักเรียนส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างในการฟังวิทยุ คุโรทัศน์ ฉะนั้นการ จักรายการต่าง ๆ ก็ควรคำนึงถึงคุณค่าและแทรกคติธรรมต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองแก่ผู้ฟังและผู้ชมด้วย สื่อมวลชนควรจะได้ตระหนักไว้ว่า นอกจากเสนอข่าวคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง หรือจักรายการที่ไม่เหมาะสมจะทำให้ เด็กมีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติต่อสังคมผิดไปได้ ทางรัฐบาลก็ควรจะได้ให้ความ ร่วมมือในการควบคุมการเสนอข่าวและรายการต่าง ๆ ของสื่อมวลชนให้เป็นไปในทางที่ ดีที่ควร สิ่งเหล่านี้ก็อาจจะช่วยปลูกฝังความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความเป็น พลเมืองดี แก่เด็กซึ่งอาจจะเป็นแนวทางนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตจริงได้

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ทำการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัย เปรียบเทียบ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ระหว่างนักเรียนโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนรัฐบาล
2. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ระหว่างกลุ่มประชากรที่เพิ่งจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นเวลานาน
3. ควรมีการวิจัยหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็น พลเมืองดีและการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันของคนไทยในระดับต่าง ๆ
4. ควรจะได้มีการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความ เป็นพลเมืองดีกับการสอนและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้วย